

MIKROSOCIOLOGIJA: DRUŽBENA ZGRADBA VSAKDANJEGA ŽIVLJENJA

Na mrzel zimski dan leta 1938 je socialni delavec nestrpno stopil do vrat podeželske kmetije. Raziskoval je zlorabo otroka in kmalu odkril petletno deklico, skrito v shrambi. Deklica, ki ji je bilo ime Anna, je bila zagozdena v starem stolu, z rokami, zvezanimi nad glavo, tako da se ni mogla premikati. Oblečena je bila v umazana oblačila, njene roke in noge, ki so izgledale kot vžigalice, so bile tako slabotne, da jih ni mogla uporabljati. Annino zgodbo lahko opišemo kot tragično. Rodila se je leta 1932, 26-letni neporočeni in mentalno nestabilni materi, ki je živela s svojim očetom. Jezen zaradi hčerinega nezakonskega materinstva, dedek otroka ni želel v svoji hiši. Anna je prvih šest mesecev svojega življenja preživela v različnih ustanovah, vendar pa mati za tako nego ni imela denarja, tako da se je Anna vrnila v sovražen dom svojega dedka. Ob tem je njena preizkušnja postala še težja. Da bi omilila očetovo jezo, je Annina mati deklico odmaknila v podstrešno sobo, kjer je prejela malo pozornosti in ravno dovolj mleka, da je še preživela. Tukaj je ostala – dan za dnem, mesec za mesecem, brez stika z ljudmi – pet dolgih let. Takoj po učenju o odkritju Anne je sociolog Kingsley Davis (1940) odpotoval, da bi videl deklico. Našel jo je v občinskem domu, kamor so jo dale oblasti. Davis je bil zgrožen nad Anninim stanjem. Bila je shujšana in slabotna. Ni se mogla smejati, nasmehnuti, govoriti ali pokazati jeze. Bila je popolnoma neodzivna, kot bi bila sama v praznem svetu.

Zgodba o Anni je žalosten, vendar poučen primer človeka, prikrajšanega za vse družbene stike. Čeprav je bila fizično živa, se je komaj zdela kot človek. Njeno mučno stanje razkriva da posameznik, izoliran na tak način, razvije komaj kakšno sposobnost mišljenja, čustvovanja in smiselnega vedenja. Na kratko, brez družbenih izkušenj, posameznik ni družbeno človeško bitje.

To poglavje raziskuje, za kaj je bila Anna prikrajšana – sredstva, preko katerih postanemo popolnoma ljudje. Ukvarja se s tem, kako postanemo družabni; kako naša telesa in čustva postanejo socialna; kako so formirane identitete in kako sestavimo svoja vsakdanja življenja. Pri tem pridemo do drugačnega problema in do drugačne stopnje analize, kot smo jo spoznali do sedaj. Do zdaj so naše diskusije obravnavale veliko sliko: družbe, kulture in organizacije, skupaj z velikimi spremembami, ki so se dogajale v njih, kot sta prva industrializacija in informacijska revolucija, ki sta prinesli nove oblike družb. To je makrosociologija – obsežna študija družbe.

Nasprotno se bomo zdaj obrnili k temu, kar bi lahko opisali kot gradnike družbe – človeške akcije v majhnih družbenih svetovih, ki omogočajo delovanje družbenega življenja. Tu nas zanima vsakdanje življenje – kako gredo ljudje nakupovat, naredijo zajtrk, gredo v službo, uporabljajo mobilne telefone, se ljubijo, borijo v vojnah, lažejo, goljufajo in kradejo. Tu so vsi čudeži vsakdanjega življenja. To je mikrosociologija – študija vsakdanjega življenja v družbenih interakcijah. Začeli bomo s tem, kako so naše vsakdanje realnosti družbeno konstruirane. Nato bomo pogledali poti, preko katerih sestavimo smisel o tem, kdo smo skozi socializacijo. Osredotočili se bomo na pet glavnih idej, ki pomagajo organizirati naše vsakdanje življenje: Interakcija, identiteta, telesa, čustva in biografija.

DRUŽBENA ZGRADBA REALNOSTI

Pred skoraj 100 leti je italijanski dramatik Luigi Pirandello (1867-1936) spretno uporabljal sociološko perspektivo za socialno interakcijo. V delu *The pleasure of honesty* Angelo Baldovino, krasen človek s pestro preteklostjo, vstopi v moderen dom družine Renni in se predstavi na najbolj čudaški način:

»Neizogibno gradimo sami sebe. Naj pojasnim. Vstopim v to hišo in takoj postanem, kar moram postati: Zgradim samega sebe. Torej, predstavim se vam v obliki, ki je najbolj

primerna odnosu, ki ga želim imeti z vami. In seveda vi naredite enako z mano.« (Pirandello, 1962: 157-158)

Ta nenavadna predstavitev meri na to, da ima vsako človeško bitje zmožnost oblikovati, kar se dogaja od trenutka do trenutka. Realnost, z drugimi besedami, ni tako določena, kot bi mislili.

Izraz **družbena zgradba realnosti** (social construction of reality) sta predstavila Peter Berger in Thomas Luckman (1967), da bi identificirala proces, preko katerega ljudje ustvarjalno oblikujemo realnost skozi socialno interakcijo. Človeški svetovi so proizvedeni družbeno, spremenjeno in prilagojeno. Ta ideja stoji na temeljih vzorca simbolične interakcije in je znak tega, kar je zdaj imenovano **the social constructionist perspective**. Komentar Angela Baldovina pravi, da še posebej v neznanih situacijah v mislih ljudi ostane precej malo »resničnosti« nejasne. Baldovino se predstavi na način, ki ustreza njegovim namenom, prav tako to storimo tudi drugi, in tako se pojavi zapletena resničnost, čeprav so nekateri ljudje zelo očitni pri svojih prizadevanjih, da bi naredili čim boljši vtis.

Socialna interakcija nato vodi do pogajalske resničnosti. Večina vsakdanjih situacij vsebuje vsaj nekaj sporazumov o tem, kaj se dogaja, vendar udeleženci dogodke dojemajo različno, saj jih motivirajo različni interesi in nameni. Upravljanje resničnosti na ta način je včasih imenovano »**ulična pamet**« (**street smarts**). V svoji avtobiografiji *Down These Mean Streets* (1967) se Piri Thomas spominja selitve v novo stanovanje v New York's Spanish Harlem, ki ga je umestilo naravnost na trato lokalne ulične tolpe. Nekega večera, ko se je vračal domov, ga je prestregel Waneko, vodja tolpe, obkrožen z ducatom svojih pajdašev.

»Whatta ya say, Mr Johnny Gringo«, drawled Waneko ...

Think man, I told myself, Think your way out of a stomping. Make it good. »I hear you 104th street coolies are supposed to have heart«, I said. »I don't know this for sure. You know there's a lot of streets where a whole »click« is made out of punks who can't fight one guy unless they all jump him for the stomp.« I hoped this would push Waneko into giving me a fair one. His expression didn't change.

»Majybe we don't look at it that way.«

Crazy man, I cheer inwardly, the cabron is falling into my setup ... »I wasn't talking to you,« I said. »Where I come from, the pres is president »cause he got heart when it comes to dealing.«

Waneko was starting to look uneasy. He had bit on my worm and felt like a sucker fish. His boys were now light on me. They were no longer so much interested in stomping me as seeing the outcome between Waneko and me. »Yeah,« was his reply ...

I knew I'd won. Sure, I'd have to fight; but one guy, not ten or fifteen. If I lost, I might still get stomped, and if I won I might get stomped. I took care of this with my next sentence: »I don't know you or your boys,« I said, »but they look cool to me. They don't feature as punks.« I had left him out purposely when I said »they«. Now his boys were in a separate class. I had cut him off. He would have to fight me on his own, to prove his heart to himself, to his boys, and most important, to his turf. He got away from the stoop and asked: »Fair one, Gringo?«

Ta situacija razkrije dramo, včasih divjo, včasih komaj opazno, preko katere človeška bitja ustvarjalno gradijo realnost. Seveda so omejitve, ki jih lahko doseže tudi najbolj spretna in prepričljiva oseba. In seveda ne vstopimo vsi v pogajanje v enakem stanju/položaju. Če bi policist prišel na prizorišče pretepa med Pirijem in Wanekom, bi lahko oba pristala v zaporu.

THOMASOV TEOREM

Piri Thomas je z bistrostjo in pretepom z Waneko, dokler se nista oba utrudila, pridobil sprejetost in postal eden izmed njih. W. I. Thomas je izrazil svoje razumevanje v tem, kar danes poznamo pod imenom Thomasov teorem: »Situacije, ki jih definiramo kot resnične, postanejo resnične v svojih posledicah.« (»Situations we define as real become real in their consequences.«)

Nanašajoč se na socialno interakcijo, Thomasovo razumevanje pomeni, da čeprav je resničnost uvodoma »mehka«, lahko z oblikovanjem postane »trda« v svojih posledicah. Piriju Thomasu je uspelo, da se je imel za vrednega in je tako postal vreden v očeh svojih novih tovarišev.

POSTAJATI SOCIALEN: PROCES SOCIALIZACIJE

Kako sta Anna in Piri naselila družbene svetove, ki sta jih? Sociologi pravijo, da skozi proces socializacije, *vseživljenjsko družbeno izkušnjo, preko katere ljudje zgradimo svojo osebno biografijo, zberemo dnevna medsebojna pravila in se sprijaznimo s širšimi vzorci svoje kulture.* Za razliko od drugih živih bitij, katerih vedenje je v veliki meri biološko določeno, se ljudje opiramo na socialne izkušnje, da bi se naučili različic naše kulture, da lahko preživimo.

Vprašanja o socializaciji

1. Who is being socialised?
2. By whom? Od koga?
3. Kako?
4. Kje?
5. Kdaj?

Prvo vprašanje predstavi problem narave osebe, ki se jo socializira, in sprašuje o človeški naravi (human nature). Je to nekaj, s čimer se ljudje rodimo ali smo produkt svojega okolja? To je klasično »nature/nurture« vprašanje.

Drugo vprašanje gleda na vlogo »agentov socializacije«. To se lahko začne z oblikovno vlogo mater, očetov, bratov in sester kot primarnih socializatorjev, ki pa se kmalu prestavi na druge agente, kot so prijatelji, vrstniki, učitelji in drugi, med njimi tudi množični mediji.

Vprašanje »Kako?« sprašuje po procesih, preko katerih ljudje postanejo socializirani. To so **socializacijske teorije**, ki se ukvarjajo z mehanizmi, preko katerih postanemo ljudje. Obravnavali bomo dve teoriji – psihodinamično in interakcionistično.

Naslednja tri vprašanja so usmerjena k določitvi lege življenja v času in prostoru.

Kako se razvijemo – narava, vzgoja ali oboje?

Ob rojstvu nebogljeni dojenčki so od drugih odvisni pri negi in hranjenju, prav tako pa tudi pri učenju. Čeprav Annino kratko življenje to zelo jasno pokaže, veliko ljudi zmotno misli, da je človeško vedenje rezultat bioloških imperativov: mnogi instinkte, evolucijo in gene vidijo kot jedro človeškega vedenja. »Gensko je.«, je dandanes ena najpogostejših trditev, vendar pa sociologi dvomijo v preveliko poudarjanje moči genov. Sprva je bil Charles Darwin tisti, ki je trdil, da se vsaka vrsta razvija skozi tisoče generacij in da genetske variacije izboljšajo preživetje in razmnoževanje. Biološke lastnosti, ki zvišajo preživetje, so se prikazovale kot narava(značaj) vrste. Bolj kot je Darwin postajal slaven, bolj so ljudje verjeli, da imajo človeška bitja tako kot druge vrste fiksno, instinktivno naravo. Takšne ideje so še vedno z nami. Ljudje včasih trdijo, da je naš ekonomski sistem odsev instinktivne človeške tekmovalnosti, da so nekateri ljudje rojeni kriminalci ali da so ženske po naravi bolj čustvene,

moški pa bolj razumski. Po drugi strani pa skoraj nič socialnega – od rasnih razlik do bolezni, od bogastva do inteligence – nekateri pojasnjujejo kot genetsko. Poznane lastnosti pogosto opisujemo kot človeško naravo, kakor da se ljudje rodimo z njimi, prav tako kot s petimi čuti. Človeška narava nas vodi, da ustvarjamo in se učimo kulturnih lastnosti.

Stoletja raziskovanj sveta in gradnje imperijev so prebivalce zahodne Evrope učila, da se ljudje po svetu obnašajo precej drugače kot oni. Te razlike so raje pripisali biologiji kot pa kulturi. To je bil preprost korak, čeprav zelo krivičen, k zaključku, da so pripadniki tehnološko preprostih družb biološko manj razviti in torej manj človeški. Ta egoističen in etnocentričen pogled je pomagal opravičiti kolonialne prakse, vključno s kopenskimi napadi in suženjstvom, saj je lažje izkoriščati druge, če si prepričan, da niso zares ljudje do te mere, kot si ti sam.

V 20. stoletju so družboslovci sprožili obsežen napad na naturalistično pojasnjevanje človeškega vedenja. Psiholog John B. Watson je razvil teorijo, imenovano **behaviorizem**, ki je temeljila na tem, da specifični vzorci vedenja niso instinktivni, ampak naučeni. Trdil je, da se ljudje razlikujemo le po kulturnem okolju. Zanj je bila človeška narava neomejeno prilagodljiva:

»Dajte mi ducat dojenčkov in moj lasten specializiran svet, da jih bom vzgojil v njem. Prav vsakega izmed njih bom izobrazil v specialista, ki ga bom naključno izbral - zdravnik, odvetnik, umetnik ..., ne glede na njegove/njene talente, težnje, zmožnosti in rase njegovih prednikov.

Antropologi so pokazali, kako nestabilne so svetovne kulture. Antropologinja Margaret Mead:

»Razlike med posamezniki, ki so člani različnih kultur in razlike med posamezniki znotraj ene kulture moramo skoraj v celoti pripisati razlikam v pogojih, zlasti v zgodnjem otroštvu in ti pogoji so kulturno določeni.«

Danes so družboslovci previdni pri opisovanju katerega koli tipa vedenja preprosto kot instinktivni ali genetski. To seveda ne pomeni, da biologija nima nobene vloge pri oblikovanju človeškega vedenja. Konec koncev je človeško življenje odvisno od delovanja telesa. Prav tako vemo, da si otroci delijo mnogo bioloških značilnosti s svojimi starši, še posebej fizične lastnosti, kot so višina, teža, barva las in oči ter obrazne značilnosti. Inteligenca in nekatere osebne lastnosti (npr. kako se nekdo odzove na dražljaje ali frustracije) imajo nekaj genskih komponent, prav tako kot to, ali se bomo izkazali v aktivnostih kot sta risanje in glasba. Ali bo oseba razvila določen potencial, pa je odvisno od priložnosti, povezanih z družbenim položajem (Herrnstein, Plomin and Foch, Goldsmith)

Na splošno sociologi delujejo na osnovi prepričanja, da je pri določanju človeškega vedenja vzgoja (nurture) veliko bolj pomembna kot narava. Ne smemo pa gledati na to, kot da narava nasprotuje vzgoji, saj smo uporabili svojo naravo pri ustvarjanju lastne kulture. Za nas sta torej narava in vzgoja neločljivi.

Družbena izolacija

Zaradi očitnih etičnih razlogov raziskovalci ljudi ne morejo izpostaviti eksperimentalni izolaciji. Posledično je večina stvari, ki jih o tem problemu vemo, prišla iz redkih primerov zlorabljenih otrok kot npr. Anna. Raziskovalci so vpliv družbene izolacije proučevali na primeru živali.

Posledice družbene izolacije na nečloveških primatih

Psihologa Harry in Margaret Harlow sta izvedla klasično preiskavo vpliva družbene izolacije na nečloveških primatih. Opazovala sta posledice različnih razmer izolacije na resus opicah, katerih vedenje je v nekaterih pogledih zelo podobno človeškemu. Ugotovila sta, da je popolna družbena izolacija, čeprav le za šest mesecev (s primerno prehrano) resno zmotila razvoj opic. Ko so se te opice vrnile v svojo skupino, so bile nestrpne, pasivne in boječe.

Nato sta izolirala mladiče resus opic, vendar sta jim zagotovila umetno mater, izdelano iz žične mreže in z leseno glavo ter nastavkom za hranjenje, kjer bi bile prsi. Te opice so preživele, vendar so kazale čustvene okvare. Ko sta raziskovalca umetno mater pokrila z mehko odejo, so se opice privile k njej, saj so očitno dobivale čustveno korist od bližine. Posledično so te opice kazale manj čustvenih pretresov. Tako sta znanstvenika zaključila, da normalen čustven razvoj zahteva vdano, ljubeče uspavanje ? kot del otrok – starš interakcije.

Harlowova sta izpostavila še dve odkritji:

1. Dokler so bili mladiči obkroženi z drugimi mladiči, odsotnost matere na njih ni negativno vplivala. Te ugotovitve kažejo, da ima, prej kot odvzem določenega starša, uničujoče posledice odvzem družbenih izkušenj.
2. Krajša obdobja družbene izolacije (do treh mesecev) so sicer terjala čustveno stisko, vendar le začasno. Škodo zaradi krajše izolacije torej lahko spregledamo. Daljša izolacija je prizadela nespremenljivo čustveno in vedenjsko škodo.

Vplivi družbene izolacije na otroke

Anna je najbolj znan primer daljše družbene izolacije otroka/dojenčka. Potem, ko so jo našli, je imela korist od intenzivnega družbenega kontakta in je kmalu pokazala napredek. Kingsley Davis jo je obiskal po desetih dneh bivanja v občinskem domu in opazil, da je bila bolj živahna in se je celo zasmejala z očitnim užtkom. Skozi naslednje leto je Anna počasi, vendar zanesljivo napredovala. Kazala je zanimanje za druge ljudi in se tudi naučila hoditi. Po letu in pol je že lahko sama jedla in se igrala z igračami. Skladno s pripombami Harlowovih je postalo očitno, da je Anno petletna izolacija pustila trajno oškodovano. Pri osmih letih je bil njen družbeni in mentalni razvoj še vedno slabši od tistega, ki ga ima dveletni otrok. Šele okrog svojega desetega leta je začela razumevati jezik. Seveda je možno tudi to, da je imela tudi Anna mentalne težave kot njena mati. Uganka ni bila nikoli rešena, saj je Anna pri desetih letih umrla zaradi krvne motnje, najverjetneje povezane z njeno dolgoletno zlorabo.

Drugi, podoben primer obravnava dekle, najdeno ob približno istem času kot Anna in v presenetljivo podobnih okoliščinah. Po več kot šestih letih izolacije je deklica – poznana kot Isabelle – kazala enako pomanjkanje človeške dovzetnosti kot Anna. V nasprotju z Anno je Isabelle napredovala s posebnim učnim programom, usmerjanim s strani psihologa. V enem tednu je že poskušala govoriti, po letu in pol pa je njeno besedišče zajemalo že 2000 besed. Psihologi so zaključili, da so intenzivna prizadevanja Isabelle pripeljala skozi šest let normalnega razvoja v samo dveh letih. Pri 14 je obiskovala pouk za šesti razred in je bila na poti k vsaj približno normalnemu življenju.

Zadnji primer otroške izolacije vpleta 13-letno Kalifornijko, žrtev svojih staršev od drugega leta. Geniejina preizkušnja je vsebovala dolge ure, ko je bila sama zaklenjena v garaži. Po odkritju je njeno stanje odsevalo Annino in Isabellino. Genie je bila shujšana in je bila mentalno na stopnji enoletnega otroka. Dobila je intenzivno obravnavo, zdravljenje s strani specialistov in je tudi fizično rasla. Kljub letom nege je njena zmožnost uporabe jezika ostala na stopnji otroka in danes živi v domu za razvojno prizadete odrasle.

Vsi ti dokazi kažejo na odločilno vlogo družbenih izkušenj pri osebnem razvoju. Ljudje smo prilagodljivi, včasih zmožni okrevati tudi po boleči izkušnji zlorabe in izolacije. Vendar je tu točka – natančno ni znana zaradi omejenega števila primerov – na kateri družbena izolacija v otroštvu povzroči nepopravljivo škodo razvojnim spremembam.

Dve teoriji socializacije

Socializacija se odseva v osebni biografiji, *edinstveni zgodovini mišljenja, čustvovanja in delovanja neke osebe*. Biografijo gradimo preko interakcije z drugimi skozi naše celotno

Življenje: ko biografija napreduje, sodelujemo v kulturi, medtem ko v nekaterih pogledih ostajamo edinstveni posamezniki. V odsotnosti socialnih izkušenj, kot se je pokazalo pri Anni, lahko komaj pride do biografije.

Socialna izkušnja je pomembna tako za družbo kot za posameznike. Družbe obstajajo zunaj življenjske dobe posameznika, tako mora vsaka generacija način življenja prenesti na naslednjo. Socializacija tako vsebuje proces kulturnega prenosa. Je kompleksen, vseživljenjski proces. Osvetlili bomo dve glavni teoriji človeškega razvoja (jih je še več).

Sigmund Freud: pomembnost nezavednega in čustvena struktura

S. Freud je živel na Dunaju v času, ko je imela večina ljudi človeško vedenje za biološko določeno. Učil se je za zdravnika, se usmeril v študij osebnosti in razvil teorijo o psihoanalizi.

Temelj njegove teorije je delovanje potlačene podzavesti: človeška življenja so delno oblikovana s čustvenimi *izkušnjami*, travmami in »družinskimi romancami«, *ki nato postanejo pretežke, da bi se soočali z njimi in tako postanejo skrite od površinskega delovanja življenja, medtem ko še zmeraj motivirajo naša dejanja*. Podzavest ima globoke korenine: je zatrta in jo je težko spet najti. (Psihoanaliza in analiza sanj sta dve poti do podzavesti.) V vsakem primeru podzavest pogosto pomeni, da resnično ne vemo, zakaj naredimo določene stvari. Veliko vidikov Freudovega dela je usmerjenih direktno na razumevanje tega, kako postanemo socialni/družbeni.

Življenje in smrt

Freud je izjavil, da biologija dolgovezi, vendar pa igra pomembno vlogo pri socialnem razvoju, čeprav ne v smislu preprostih instinktov, ki vodijo druge vrste. Ljudje se po Freudovo odzivamo na dve glavni potrebi oziroma na dva glavna nagona. Imamo osnovno potrebo po užitku in povezavi z drugimi (bonding)?, kar je Freud imenoval življenjski instinkti (life instincts) oziroma eros. Druga potreba, nasprotna prvi, so agresivni nagoni, ki jih je Freud imenoval death instincts oziroma tanatos. Freud je domneval, da te nasprotujoče si sile, delujejo predvsem na ravni podzavesti in generirajo globoko zakoreninjene notranje napetosti.

Id, ego, superego

Ti osnovni nagoni morajo biti kontrolirani in Freud jih je skupaj z vplivom družbe vključil v **model osebnosti**, ki ima tri dele: id, ego in superego. **Id** predstavlja osnovne nagone človeškega bitja, ki so nezavedni in zahtevajo takojšnjo zadovoljitev. Zakoreninjen v našo biologijo, je id prisoten ob rojstvu in pri novorojenčku sproža potrebo po pozornosti, dotikanju in po vseh vrstah živčnih in spolnih izkušenj. So »kotel kipečih razdraženj« in mi iščemo osvoboditev naših poželenj. Vendar pa družba ne tolerira take egocentrične orientacije, tako da poželenja ida naletijo na neizogiben odpor. Zaradi tega kulturnega nasprotovanja, je ena prvih besed, ki jih otrok razume, beseda »ne«.

Da bi se izognil frustraciji, se otrok nauči v svet vstopati realistično. Ta dosežek oblikuje drugo komponento osebnosti, to je **ego**, ki je *človekov zavedni trud, da uravnoteži prirojene, naravne, užitek iščoče nagone z zahtevami družbe*. Voden je s tem, kar Freud poimenuje **resnično vodilo** (reality principle). Ego nastane, ko si pridobivamo zavedanje o našem ločenem obstoju? (distinct existence); končni rezultat doseže, ko razumemo, da ne moremo imeti vsega, kar želimo. Začnemo se prilagajati nepredvidljivostim vsakdanjega življenja.

Končno človekova osebnost razvije **superego**, ki je *delovanje kulture znotraj posameznika*. S pojavom superega vidimo, zakaj ne moremo imeti vsega, kar si želimo. Superego je sestavljen iz kulturnih vrednot in norm – ponotranjenih v obliki vesti – ki definirajo moralne

omejitve. Superego se pojavi, ko otroci prepoznajo starševski nadzor; dozori, ko spoznajo, da njihovo vedenje in vedenje njihovih staršev – pravzaprav vedenje vsakogar – odseva širok sistem kulturnih zahtev. Je vest in oblikuje nove napetosti, ki povzročajo krivdo in pregrešne misli.

Osebnostni razvoj

Id-usmerjen otrok prvič sreča svet kot osupljivo paletu telesnih občutkov, ki potrebujejo zadovoljitev. S postopnim razvojem superega se otrokovo razumevanje razširi nad užitek in bolečino in vključuje moralne koncepte, kaj je prav in kaj narobe. Prvotno otroci lahko čutijo dobro le v fizičnem smislu, vendar se po treh, štirih letih lahko počutijo dobro ali slabo, ko svoje vedenje vrednotijo glede na kulturne standarde.

Konflikt med idom in superegom je trajajoč, vendar so nasprotujoče si sile pri dobro prilagojeni osebi vodene s strani ega. Nerešeni konflikti se, še posebej tisti v otroštvu, kasneje tipično odražajo v osebnostnih motnjah.

Kot vir superega kultura deluje za nadzorovanje človekovih nagonov, proces, ki ga je Freud imenoval *represija* (*repression*). Nekaj represije je neizogibne, saj mora vsaka družba siliti ljudi, da vidijo preko sebe. Pogosto so konkurenčne osebnostne zahteve in zahteve družbe rešene s kompromisom. Ta proces, ki ga je Freud imenoval *sublimacija* (*sublimation*), preoblikuje osnovno egoistične nagone v družbeno sprejemljive aktivnosti. Spolni nagoni, na primer, lahko vodijo v zakon, poroko, prav tako kot agresija povzroči porast tekmovalnih športov.

Freud in Ojdipov kompleks

V središču Freudovih misli in njegove teorije je njegov koncept Ojdipovega kompleksa: metafora za čustvene in fizične boje in konflikte, ki jih otrok izkusi z materjo in očetom. Termin je prevzet iz grške tragedije, v kateri se Ojdip poroči z lastno materjo in ubije svojega očeta, in se osredotoča na strastne »majhne ljubezenske afere«, ki jih ima otrok s svojo družino v najzgodnejših letih svojega življenja.

Splošno, Freud domneva, da novorojenec prvotno čuti močno bližino in povezanost z materjo in da je oče zaznan kot neka grožnja na poti do te povezanosti. Otrok zato začne gojiti sovražna čustva do očeta, za kar se počuti vedno bolj krivega. Ta dilema je lahko izkušena zelo globoko. Freud uporabi termin »kastracijski kompleks« (castration complex), ki nakazuje močno grožnjo otroku. Da bi odpravil to grožnjo, se otrok identificira s svojim očetom.

Ojdipov kompleks je ključ do tega, da imamo id in vse njegove želje pod kontrolo: oče postane del superega kot neka avtoritarna figura. Freud opisuje osnovno zadrego pri tem, da postanemo socialni: kako obvladati vse naše želje/potrebe in postati socializiran odrasel človek z vestjo. To stori skozi videnje težav v čustveni identifikaciji.

Kritičen komentar

Freudovo delo je sprožilo polemike v času njegovega življenja in nekaj teh polemik tli še danes. Svet, ki ga je poznal, je močno zatiral človeško seksualnost, nekaj njegovih sodobnikov pa je bilo pripravljenih priznati, da je spolnost osnovna človekova potreba. Bolj nedavno je Freud prejemal kritike zaradi svoje upodobitve človeštva z domnevno moškimi odnosi, s čimer je posledično razvrednotil življenja žensk. Vendar pa je Freud zagotovil temelj, ki je vplival na praktično vsakogar, ki je kasneje preučeval človeško osebnost. Posebej pomembna za sociologijo je njegova ideja, da ponotranjimo socialne norme in da imajo otroške izkušnje trajen vpliv na socializacijo. Še več, v svoji knjigi, *Civilisation and its Discontents*, je nakazal razločno vzporednico med družbenim in individualnim razvojem.

Prav tako, kot se človeška bitja razvijajo skozi instinktivno represijo, se civilizacija kot celota razvija z nadzorom. Civilizacija se, odvisno od represije, v procesu sooča z veliko težavami.

George Herbert Mead in družbeni jaz

Naše razumevanje socializacije v veliki meri izhaja iz življenja in dela Georga Herberta Meada. Mead je svoj pristop opisal kot *socialni behaviorizem*, ki je v misli priklical behaviorizem psihologa Johna B. Watsona. Ampak Watson se je osredotočal na vidno vedenje, medtem ko je Mead poudarjal notranje mišljenje.

Jaz

Meadov osrednji koncept je jaz (self), *človeška zmožnost biti refleksiven in prevzeti vlogo drugih*. Meadova genialnost je v tem, da je videl, da je sebstvo neločljivo od družbe in povezano s komunikacijo. Je povezava, razložena v seriji korakov.

Prvič, Mead pravi, *da se jaz pojavi iz socialnih izkušenj*. Jaz ni del telesa in ob rojstvu ne obstaja, vendar je izrazito, kar nas dela ljudi. Mead je zavrnil preproste ideje o bioloških nagonih in nasprotoval temu, da se jaz razvije samo skozi družbene izkušnje. V odsotnosti socialne interakcije, kar smo videli na primerih izoliranih otrok, se telo razvija, vendar se jaz ne bo pojavil.

Drugič, *družbena izkušnja vsebuje komunikacijo in izmenjavo simbolov*. Z uporabo besed, mahanjem ali nasmehom ljudje ustvarjajo pomene, kar je izrazito človeška izkušnja. Lahko uporabljamo nagrajevanje in kaznovanje pri treniranju psa, vendar pes tem dejanjem ne pripiše nobenega pomena. Nasprotno človeška bitja dajejo pomene dejanjem, ki jih sklepajo iz osnovnih namenov ljudi. Na kratko, pes se odziva na to, kar storiš, človek pa na to, kar si imel v mislih, ko si storil neko dejanje.

Psa lahko naučiš, da gre na verando in se vrne z dežnikom, vendar pes ne razume pomena tega dejanja, ne razume nobenega namena za ukazom. Torej, če pes ne more najti dežnika, je nesposoben človeškega odziva: namesto tega poiskati dežni plašč.

Tretjič, *da bi razumeli namen, si moramo predstavljati situacijo tako, kot jo vidi neka druga oseba*. Z uporabo simbolov si lahko zamišljamo sebe v položaju nekoga drugega in se tako vidimo tako, kot nas vidi ta oseba. To nam omogoča, da še preden nekaj storimo, predvidevamo, kako se bodo drugi odzvali na nas. Preprost met žoge zahteva, da izstopimo iz sebe, da si predstavljamo, kako se bo nekdo drug odzval na naš met. Socialna interakcija vsebuje videnje nas samih na način, na katerega nas vidijo drugi – proces, ki ga je Mead poimenoval *prevzemanje vloge drugega* (taking the role of the other). Jaz je reflektiven (odseven) in refleksiven.

Zrcalo jaza

V družbenem življenju drugi ljudje predstavljajo ogledalo, v katerem zaznamo sami sebe. Charles Horton Cooley, eden izmed Meadovih kolegov, je uporabil izraz **zrcalo jaza** (looking-glass self) za označitev podobe, ki jo imajo ljudje o sebi in ki je osnovana na tem, kako oni sami mislijo, da jih vidijo drugi. Ali se vidimo kot spretni ali nerodni, vredni ali nevredni, je v veliki meri odvisno od tega, kaj mislimo, da o nas mislijo drugi. Ta pogled pojasnjuje ugotovitve Carol Gilligan, da mlade ženske izgubijo samozavest, ko

The I and the me (ne vem, kako bi to prevedla)

Naša zmožnost, da sebe vidimo skozi druge, nakazuje na to, da ima jaz dve komponenti. Prvič, *jaz je subjekt, ko začnemo socialno akcijo*. Mead je trdil, da smo ljudje po naravi aktivni in spontani in ta subjektivni element jaza je imenoval I (subjektivna oblika osebnega zaimka). Drugič, *jaz je objekt, saj s prevzemanjem vlog drugih oblikujemo vtis o nas samih*. Mead je ta objektivni element jaza imenoval Me (objektivna oblika osebnega zaimka). Vse družbene izkušnje se začnejo, ko nekdo začne akcijo (I stopnja jaza) in nato vodi akcijo (Me stopnja jaza) s prevzemom vloge drugega. Torej je socialna izkušnja medsebojno delovanje I-ja in Me-ja: naša dejanja so spontana, čeprav vodena s tem, kako se drugi odzivajo na nas.

Mead je poudarjal, da razmišljanje določa socialno izkušnjo. Naše misli so delno ustvarjalne (predstavljajo I), vendar v mislih sami sebi postanemo objekti (to predstavlja Me), ko si zamišljamo, kako se bodo drugi odzvali na naše ideje.

I faza

subjekt

impulziven

knowing

delovanje v svetu

Me faza

objekt

Odločen

known

obnašanja drugih

Razvoj jaza

Mead pravi, da pridobivanje jaza vsebuje učenje prevzemanja vloge drugega. Enako kot Freud je imel tudi Mead zgodnje otroštvo za ključen čas za to nalogo, vendar razvoja jaza ni povezoval z biološkim dozorevanjem. Trdil je, da se jaz pojavi sčasoma z naraščajočim socialnim izkustvom.

Dojenčki se na druge odzivajo le v smislu posnemanja. Oponašajo vedenje brez razumevanja osnovnih namenov. Mead je zaključil, da dojenčki nimajo jaza, saj so nezmožni uporabe simbolov.

Otroci se jezika in simbolov najprej naučijo v obliki igre, še posebej preko igranja vlog. Sprva si za vzor vzamejo ključne osebe v njihovem življenju, npr. starše, ki jim pravimo *pomembni drugi* (initial others). Igranje mamic in očkov otrokom pomaga pri predstavi sveta z vidika staršev.

Postopoma se otroci naučijo prevzemati vloge nekaj drugih naenkrat. To je ključen korak pri premiku od preproste igre (simple play), ki vsebuje enega drugega, do kompleksnih iger (complex games), ki vsebujejo veliko drugih. Šele pri sedmih, osmih letih večina otrok pridobi dovolj družbenih izkušenj za sodelovanje v skupinskih športih, ki zahtevajo prevzem vlog številnih drugih.

Zadnja faza pri razvoju jaza ostane. Igra vsebuje prevzem vlog drugih v le eni situaciji, vendar pa morajo člani družbe videti tudi, kako bi jih v splošnem videli drugi. Z drugimi besedami, ljudje prepoznamo, da si v vsaki situaciji v družbi delimo kulturne norme in vrednote, zato začnemo te splošne vzorce vključevati v jaz. Mead je uporabil termin **splošni drugi** (generalised other) in z njim izrazil *razširjene kulturne norme in vrednote, ki jih uporabljamo kot priporočila pri ocenjevanju nas samih*.

Pojav jaza ne pomeni konca socializacije. Prav nasprotno: Mead je trdil, da se socializacija nadaljuje, dokler imamo družbene izkušnje, torej nas lahko spreminjajoče se okoliščine preoblikujejo. Jaz se lahko spremeni npr. z ločitvijo, nesposobnostjo ali nepričakovanim bogastvom. Obdržimo nekaj kontrole nad tem procesom, ko se odzivamo na dogodke in okoliščine in tako igramo del v svoji lastni socializaciji. Meadova teorija je bila začetek simboličnega interakcionizma.

Kritični komentar

Moč Meadovega dela leži v raziskovanju narave socialnih izkušenj. Uspel je pri pojasnjevanju tega, da je simbolična interakcija temelj tako jaza kot družbe. Nekateri kritiki Meadov pogled dajejo v nič, saj naj bi bil radikalno socialen, ker ne priznava nobenega biološkega elementa v pojavu jaza (to je pravzaprav napačna kritika, saj je izpostavil telesne procese in impulze). Meadovi koncepti I-ja in Me-ja so pogosto zamešani s Freudovimi koncepti Ida in superega. Vendar je Freud Id položil v biološki organizem, medtem ko je Mead I videl kot impulziven, Me pa kot regulativen. Tako Freudov kot Meadov koncept odražata moč družbe, da oblikuje osebnost. Za Freuda sta superego in id zaklenjena v nenehnem boju. Mead je trdil, da I in Me delujeta tesno in sodelujoče skupaj v dialektičnem procesu (Meltzer, 1978).

Življenjski potek in generacije

Medtem ko sta se oba, Freud in Mead osredotočala na zgodnjo (primarno) socializacijo, je *življenjski potek* (life course) termin, ki nam omogoča pogled skozi celotno strukturo človekovega življenja – in pogled v primarno socializacijo, ki jo ta struktura običajno vsebuje. Čeprav je vsako življenjsko obdobje povezano z biološkim procesom staranja, je življenjski potek v veliki meri družbeno konstruiran.

Ljudje lahko v različnih družbah življenjsko obdobje doživljajo različno, ali pa sploh ne, vendar vsaka faza življenja vsaki družbi predstavlja značilne težave in prehode, ki vključujejo učenje novih stvari in pozabljanje poznanih rutin. Upoštevati je treba tudi to, da čeprav družbe organizirajo človeške izkušnje glede na starost, to ne oporeka vplivom drugih značilnosti slojevitosti, ki jih preiskujemo (razred, rasa, etnična pripadnost, spol).

Razumevanje razvoja življenjskega poteka

Najosnovnejša značilnost razvoja je spreminjajoče zaporedje in phasing? življenjskega poteka. Vsem nam je dobro poznana kronološka starost in njeno zaporedje od zgodnje otroške dobe, preko otroštva, mladosti, srednjih let, starosti in tako naprej. Te dobe so običajno poimenovane *sezone življenja* (seasons of life; Levinson, Kortre in Hall). Vendar pa so s temi kategorijami težave. Staranje je v zadnjem času pogosto razdeljeno na »tretje življenjsko obdobje« (65-74) in na »četrtro življenjsko obdobje« (75+) ali na mlajše starejše (65-75), starejše starejše (75-85) in na zelo stare. Ker najdemo vse več ljudi, ki živijo vse dlje, bo kategorija »stoletnikov« postajala vse običajnejša. Moramo vedeti, da se starostne kategorije same spreminjajo: otroštvo, srednja leta in mladost sociologi in zgodovinarji vidijo kot novejši zgodovinski izum – zagotovo jih ne najdemo v vseh družbah. Življenjska obdobja sama se spreminjajo skozi zgodovino.

Življenja morajo biti predstavljena na zgodovinski časovni premici in skozi njihove demografske značilnosti. Življenje se pojavi znotraj določenega časovnega obdobja. Lahko narišemo premico pomembnih svetovnih dogodkov in ta življenje postavi znotraj njegove specifične kulturne zgodovine. Na premico lahko umestimo tudi močno povezane skupine ljudi (cohort). To so ljudje s podobnimi lastnostmi, ponavadi je to njihova starost. Nanje

običajno vplivajo isti ekonomski in kulturni trendi, zato razvijejo podoben odnos in vrednote (Riley).

»Generation cohort perspective« je subjektiven občutek, ki ga ljudje dobijo zaradi pripadnosti določeni starostni skupini, preko katere lahko dajo smisel svojim spominom in identitetam (delijo si podobno perspektivo in govorijo npr.: »Vsi smo živeli med vojno.«, »V naših časih je bil feminizem bolj aktiven.«). Prva kategorija je strukturna – osebo na splošno umesti v družbo; druga je bolj subjektivna – pokaže, s kom se ljudje sčasoma identificirajo. Obe kategoriji raziskovalce usmerita v pomembno zavedanje zgodovinskega časa in kako so drugačna življenja oblikovana preko drugačnih izhodišč in drugačnih zgodovinskih osnov. Torej, otrok iz generacije Thatcherjeve ali Reagana ni mogel izkusiti druge svetovne vojne iz prve roke kot njegovi stari starši; taki faktorji morajo biti umeščeni pri gledanju življenja. Pogosto se te kritične lokacije nahajajo v mladosti neke osebe. Skupne generacijske in zgodovinske izkušnje igrajo glavno vlogo v *life history* pristopu. Vse to je tesno povezano z označevanjem življenj kot *življenjska pot* (»life trajectory«) in *življenjski potek* (»life course«) – »steza, definirana s procesom staranja ali s premikanjem po starostni strukturi« (Elder). Videnje tridelnega življenjskega poteka: zgodnje obdobje priprave, srednji del dela, ki vključuje hišna, domača dela in zadnji del za upokojitev, odmik. O tem smo razmišljali zelo enostavno; dolgim obdobjem dela je sledila upokojitev, prekinjena so bila z vzgojo otrok, zorenjem z rastjo, sledil jim je umik in pojevanje. Za moške je bil poudarek na delu; za ženske na vzgoji otrok. Danes se oblika življenjskega poteka spreminja: mnogim so se zgodile heterogenost, razdrobljenost in diskontinuitete in zaporedje ni več tako jasno. Nimajo vse kulture enake oblike tega življenjskega poteka; spet, lahko se zgodovinsko spreminja.

Nekaj sodobnih pisateljev govori o postmodernizaciji življenjskega poteka – kako formalni vzorci, najdeni v preteklosti, propadajo z ljudmi, ki se »premikajo v fazo in iz nje«. Imamo, kar nemški sociolog Ulrich Beck opisuje z »individualizacijo življenjskega poteka«. Tradicionalni industrijski načini življenja so postali uničeni, zato posamezniki menijo, da morajo zgraditi svoje lastne načrte in potek življenja: rutine in rituali preteklosti so izginili. Beck pravi: »Posamezniki morajo sami izdelati, uprizoriti in sestaviti svojo biografijo ... posameznik je igralec, oblikovalec, žongler in režiser (stage director)? svoje lastne biografije, identitete, družbenih omrežij, predanosti in prepričanj.«

Znotraj življenjske poti lahko identificiramo *kritične življenjske dogodke* in *krize življenjskega cikla*. Te lahko predstavljajo velike dogodke, kot sta smrt in ločitev ali manj pomembne dogodke. Veliko je napisanega o tej temi; na čelu je klasično delo Erika Eriksona *Eight Stages of Man*. Moramo ločiti med znanstvenimi ocenami, ki poskušajo prikazati objektivno serijo življenjskih faz in bolj subjektivnimi mnenji.

George Herbert Mead

Bil je vodilni ameriški filozof in pragmatik. V delu *Mind, Self and Society* je opisana Meadova najpomembnejša teorija jaza. Zbral je mnogo idej, ki so pomagale postaviti novo polje socialne psihologije. Bil je aktiven socialni reformist. Zanj je bila študija celotne družbe prav tako spremenljiva kot življenje posameznika. Njegova osnovna trditev: družba ima lahko moč, da spremeni posameznika, ampak tudi ljudje imajo zmožnost oblikovanja svoje družbe.

Gradnja situacij: Erving Goffman in drama

Erving Goffman je bil v 20. Stoletju vodilni mikrosociolog. Preučeval je, kar je sam imenoval **interakcijski red** (interaction order) – *kar delamo v neposredni prisotnosti drugih*. Poudarjal je, da se ljudje v vsakdanjem življenju rutinsko obnašamo, kot igralci nastopajo na odru. S predstavljanjem nas samih kot režiserjev pregledujemo, kaj se dogaja v nekem situacijskem gledališču in sodelujemo v tem, kar Goffman imenuje **dramaturška analiza**, *preiskava socialne interakcije v terminih, izposojenih iz gledališkega nastopa*. Vsakdanje socialno življenje postane gledališče. Dramaturška analiza ponuja vpogled v dva znana koncepta. V

gledaliških terminih: ljudje igramo dele in vloge kot v gledališki igri; scenarij se pojavi, da podpre dialog in dejanje za vsakega od likov. V vsaki uprizoritvi je oseba tako igralec kot gledalec. Goffman je »nastop« vsakega posameznika opisal kot **predstavitev jaza**, *posameznikov trud, da bi ustvaril specifične vtise v mislih drugih*. Predstavitev jaza oziroma *upravljanje z vtisom* (impression management) vsebuje več razločevalnih elementov. Vsakodnevno življenje lahko vidimo kot serijo odrskih pravil (stagecraft rules).

Nastopi

Ko se predstavljamo v vsakdanjih situacijah, nezavedno in zavestno pošiljamo drugim informacije. Nastop posameznika vključuje obleko (kostum), kakršnekoli gledališke rekvizite, ton glasu in določene geste. Poleg tega ljudje prilagodijo svoj nastop glede na sceno, oder. Lahko se na primer glasno šalimo na ulici, ob vstopu v cerkev pa imamo bolj spoštljivo obnašanje. Posamezniki ustvarijo sceno (npr. dom ali pisarno), da poudarijo nastop s sklicevanjem na želene reakcije pri drugih.

Razmislimo, kako zdravniška ordinacija pošilja informacije občinstvu pacientov. Zdravniki uživajo prestiž in moč in to dejstvo pacienti dojamejo že ob vstopu v ordinacijo ali zdravstveni dom. Najprej zdravnika ni nikjer videti. Namesto tega v tem, kar Goffman opiše kot »sprednjo regijo« scene, pacient najprej naleti na receptorja, ki deluje kot vratar (gatekeeper), ki odloča o tem, če oziroma kdaj lahko pacient obišče zdravnika. Preprost pogled po čakalnici, polni pacientov, ki čakajo, da jih pokličejo v zasebno sobo, pusti malo dvoma o tem, da zdravniška ekipa nadzoruje dogodke.

Zdravnikova zasebna soba predstavlja »zadnjo regijo« scene. Tu se pacient sooči široko paleto rekvizitov (medicinske knjige), ki še okrepijo vtis, da ima zdravnik potrebno znanje, ki mu dovoljuje to, da je glavni.

Zdravnikov videz in njegove manire dajo še več informacij. Bela halja sicer lahko služi zato, da ščiti obleke pred umazanijo, vendar pa obenem drugim sporoča bleščeč zdravnikov status. Glavno sporočilo zdravnikovega nastopa je jasno: »Pomagal vam bom, če mi dovolite, da sem glavni.«

Neverbalna komunikacija

Proces neverbalne komunikacije – komunikacija z uporabo telesnih gibov, gest in izrazov na obrazu namesto z govorom. Skoraj vsak del telesa je lahko uporabljen za proizvodnjo *telesne govorice*, ki prenaša informacije drugim. Izrazi na obrazu tvorijo najbolj prepoznaven element neverbalne komunikacije. Nasmihanje in druge obrazne geste povsod po svetu izražajo osnovna čustva, kot so užitek, presenečenje in jeza. Ljudje z obrazom oblikujejo določene odtenke pomenov. Razlikujemo med namernim nasmehom, spontanim nasmehom ob srečanju s prijateljem, bolečim nasmehom ob zadregi, neprisiljenim nasmehom ob samozadovoljstvu.

Očesni kontakt je drug bistven element neverbalne komunikacije. V splošnem očesni kontakt uporabljamo za začetek socialne interakcije. Nekdo na drugi strani sobe ujame naš pogled, kar zaneti pogovor. Izogibanje očem drugega preprečuje pogovor. Tudi roke govorijo za nas. Skupne geste rok v naši kulturi med drugim izražajo žalitev, povabilo nekemu, da se nam pridruži ali zahtevo, da se drugi ustavijo na svoji poti. Geste tudi dopolnjujejo govorne besede.

Vsak igralec ve, da je popoln nastop nedosegljiv cilj. V vsakdanjem življenju nekateri elementi telesne govorice pogosto nasprotujejo našim nameranim pomenom. Najstnik materi pojasnjuje, zakaj je pozen, vendar mu ona ne verjame, ker je ne gleda v oči. Pozorno opazovanje neverbalne komunikacije (ki je ni lahko nadzorovati) lahko pokaže prevaro, laž na skoraj enak način kot detektor laži pokaže spremembe pri dihanju, utripu srca, znojenju in

krvnem tlaku. Le malo ljudi lahko samozavestno laže, ne da bi pustili kakšnim nasprotujočim informacijam, da spolzijo skozi.

Laži se da odkriti, vendar je urjenje ključ do prepoznavne ustreznih namigov. Drugi ključ do ugotovitve laži je dobro poznavanje osebe in nenazadnje, skoraj vsak lahko prepozna prevaro, kadar želi lažnivec prikriti močna čustva.

Spol in osebni nastopi

Ker so ženske socializirane, da so manj samozavestne kot moški, so ponavadi še posebej občutljive za neverbalno komunikacijo. Spol je osrednji element pri osebnih nastopih. Sledeča diskusija o osebnih nastopih bo temeljila na delu Nancy Henley, Mykola Hamiltona in Barrieja Thorneja.

Vedenje (demeanour)

Gre za splošno upravljanje vedenja, ki odraža stopnjo socialne moči osebe. Vplivni ljudje uživajo veliko večjo preudarnost pri tem, kako se obnašajo. Podrejeni se obnašajo bolj formalno in samozavestno. Npr. sezuvanje čevljev in dajanje nog na mizo je lahko sprejemljivo za šefa, ne pa tudi za zaposlene. Ljudje na dominantnih pozicijah lahko zmotijo nastope drugih, ne da bi bili za to kaznovani, od drugih pa se pričakuje, da s tišino izkažejo spoštovanje (Smith-Lovin in Brody, Heneley, Cathryn Johnson).

Ker ženske na splošno zasedajo manj pomembne pozicije, je vedenje tudi problem spola. Ženske svoje nastope oblikujejo bolj previdno kot moški in razodevajo večjo stopnjo obzirnosti v vsakdanji interakciji.

Raba prostora

Koliko prostora zahteva osebni nastop? Pri tem moč igra ključno vlogo, saj uporaba več prostora pošilja neverbalno sporočilo osebne pomembnosti. Henley: moški običajno zahtevajo več prostora kot ženske, vseeno ali korakajo sem in tja pred občinstvom ali pa ležijo na plaži. Naša kultura je tradicionalno merila ženskost po tem, kako malo prostora ženske zavzamejo (standard nežnosti?, standard of daintiness), medtem ko so moškost merili po tem, kako velik teritorij moški lahko obvladuje (standard trate?, standard of turf).

Koncept osebnega prostora se nanaša na *okolje, ki od posameznika terja nekaj zasebnosti*. V Veliki Britaniji se ljudje med pogovorom namestijo nekaj feetov narazen, medtem ko drugje komuniciramo bližje drug drugemu.

V vsakdanjem življenju se moški pogosto vsilijo v osebni prostor žensk. Poseganje žensk v osebni prostor moškega pa je rado opredeljeno kot spolna predigra. Tudi tukaj imajo ženske v vsakdanji interakciji manj moči kot moški.

Strmenje, smejanje in dotikanje

Očesni kontakt spodbuja interakcijo. Običajno ženske uporabljajo očesni kontakt za vzdrževanje pogovora bolj kot moški. Moški imajo svoj razločen način očesnega kontakta. S tem, ko postavijo žensko za tarčo strmenja, moški postavljajo zahtevo po socialni dominanci in definirajo žensko kot seksualni objekt.

Čeprav smejanje pogosto nakazuje na veselje, ima množico pomenov. V moško prevladujočem svetu se ženske pogosto smehljajo, da pokažejo, da sprejemajo podreitev. Zaradi tega razloga so Henley, Hamilton in Thorne trdili, da se ženske smehljajo več kot moški; v ekstremnih primerih lahko smehljanje doseže stopnjo živčne navade.

Dotikanje predstavlja zanimiv socialni vzorec. Medsebojno dotikanje izraža intimnost in skrbnost. Razen v tesnem razmerju je splošno v naši kulturi dotikanje nekaj, kar moški delajo ženskam (v naši kulturi redko tudi drugim moškim). Zdravnik se dotakne rame njegove medicinske sestre, ko pripravljata poročilo, moški žensko prime za hrbtom, ko prečkata cesto ... Dotikanje lahko izzove malo odziva, saj je zelo pogosto v vsakdanjem življenju, vendar pa znese v nežen ritual, s katerim moški izrazi svoj dominanten položaj v družbi, kjer so ženske podrejene.

Idealizacija

Kompleksni motivi so osnova človeškega vedenja. Goffman: nastope gradimo, da idealiziramo naše namene. Skušamo prepričati druge (in mogoče tudi sebe), da odražamo idealne kulturne standarde namesto bolj sebičnih motivov.

Idealizacijo lahko opišemo, če se vrnemo v svet zdravnikov in pacientov. V bolnišnici specialisti sodelujejo v procesu, ki ga običajno opišemo kot »delanje krogov« (making the rounds). Ko se približa pacientu, se pogosto ustavi ob koncu postelje in tiho preučuje pacientovo kartoteko. Nato se zdravnik in pacient pogovarjata samo na kratko. V idealnih pogojih ta rutina vključuje osebni obisk zdravnika, da bi poizvedel o pacientovem stanju.

V resničnosti se dogaja nekaj manj idealnega. Zdravnik, ki vsak dan vidi veliko število pacientov, si o večini zapomni le malo. Branje kartoteke je za zdravnika priložnost, da se spomni identitete bolnika in njegovih zdravstvenih težav. Odkrito razkrivanje dejanske neosebne medicinske nege bi ogrozilo kulturno idealistično dojemanje zdravnika kot globoko zaskrbljenega za dobro drugih.

Idealizacija je vtkana v zgradbo vsakdanjega življenja na neskončno načinov. Zdravniki, lektorji na univerzah in drugi strokovnjaki običajno idealizirajo svoje motive za vstop v izbrano kariero. Svoje delo opisujejo kot prispevek k znanosti, pomoč drugim, odziv na klic boga ali morda kot služenje skupnosti. Ti ljudje redko priznajo manj častne, čeprav pogoste, motive iskanja bogastva, moči, prestiža in lagodja, ki jih ti poklici ponujajo.

Idealizacija je osnova socialnega vedenja, saj se smejemo in dajemo vpludne pripombe ljudem, ki jih ne maramo. Taka hinavščina nam olajša pot skozi socialne interakcije. Tudi če vemo, da nekdo pripravlja neko dejanje, le redko odprto izzovemo njegov nastop.

Zadrega in obzirnost

Zadrega v dramaturških terminih pomeni neugodje, ki sledi uničenemu nastopu. Goffman: zadrega je izguba obraza. Zadrega je vedno prisotna nevarnost, saj vsak nastop običajno vsebuje neko mero prevare in večina nastopov vključuje kompleksno vrsto elementov, ki lahko v nepremišljenem trenutku uniči nameravan vtis. Občinstvo običajno prezre napake in dovoli igralcu, da se izogne zadregi, če pa že opozori na napako, to stori diskretno in le zato, da bi se igralec izognil še večji izgubi obraza. Člani občinstva ponavadi storijo več kot le ignorirajo napake v nastopu, pojasnjuje Goffman, običajno nastopajočemu pomagajo rešiti napake. Obzirnost pomeni pomoč drugi osebi pri rešitvi obraza. Če npr. nek govorec izjavi nekaj neumnega, občinstvo to lahko ignorira in se dela, da pripomba ni bila nikoli izrečena. S smehom lahko občinstvo pokaže, da je to razumelo kot šalo. Obzirnost je pogost odziv, ker zadrega ni prijetna le za eno osebo, ampak za vse prisotne. Goffmanove raziskave kažejo, da je v določenih pogledih vedenje spontano, vendar bolj narejeno po vzorcu, kot si mislimo.

Nezmožnost, interakcija in obrazno zmaličenje? (facial disfigurement)

Leta 1969 je sociolog Fred Davis napisal vpliven članek o invalidih. Opredelil je načine, na katere lahko invalidnost »poplavi« interakcijo. Kadar se soočamo z invalidi, se ljudje pogosto vedemo čudno. V neki televizijski oddaji so leta 2004 neki modni zvezdi in nekemu

komedijantu priredili začasne obrazne hibe, nato pa ju za nekaj dni poslali na delo in po opravkih s kamero. Zaznali so ključne interakcijske odzive:

- Izogibanje v veliko oblikah – gledanje stran, hoja stran, ignoriranje;
- Izražanje jeze – skoraj kot bi govorili, kako si drzne biti tu, v mojem prostoru;
- Splošno širjenje strahu;
- Stereotipi: obrazne značilnosti so bile splošni pokazatelj, da je človek nor ali slab;
- V enem primeru so bile obrazne poteze znak, da ima človek Downov sindrom

Erving Goffman

Najvplivnejši mikrosociolog 20. stoletja. Pozorno je opazoval življenje ljudi na Šetlandskih otokih in s tem začel razvijati okvir za videnje socialnega življenja kot vrsto drame. Kot ljudje na odru, so lahko tudi ljudje v vsakdanjem življenju videni kot igralci z igranjem vlog in ustvarjanjem vtisa na druge ljudi, kar drugim omogoča, da razumejo, kaj se dogaja. Gre za dramaturško perspektivo. Osredotočal se je na interakcijsko zaporedje: kaj ljudje počnejo v prisotnosti drugih. Preučeval je, kako deluje vedenje na javnih mestih – kako ljudje vstopajo skozi vrata in kako hodijo po ulicah. Zanimalo ga je, kako ljudje razvijejo interakcijske rituale: »življenje je v resnici poroka«, kar pomeni, da ima velik del običajne vsakdanje interakcije pomembne ritualne elemente. Preučeval je načine, na katere se identitete pokvarijo – kako ljudje postanejo stigmatizirani in se morajo truditi, da se predstavijo kot »normalni«. Ustvaril je ogromno izrazov, ki nam pomagajo razumeti, kako je sestavljeno vsakdanje življenje (face-work, cooling the mark, front and back regions, moral careers, information control, impression management, passing, own and wise, frames, keying, role distance, role playing, role attachments, civil inattention, situational adjustments, people as vehicular units, total institution, avoidance rituals, presentation rituals, tiesigns).

Etnometodologija in pogovorna analiza

Simbolična interakcija trdi, da ljudje ustvarjajo resničnost v vsakdanjih srečanjih. Kako definiramo resničnost zase? Kakšna je logika, preko katere dajemo smisel vsakdanjemu življenju?

Etnometodologija

Izraz ima dva dela: etno se nanaša na to, kako ljudje razumejo okolje; metodologija nakazuje zbirko metod in principov. Etnometodologija: *preučevanje načina, preko katerega ljudje dajejo smisel vsakdanjemu življenju*. Etnometodologija je v veliki meri stvaritev sociologa Harolda Garfinkla, ki je izzval takratni pogled na družbo kot na širok, abstraktni sistem. Želel je raziskati, kako dajemo pomen številnim poznanim situacijam z ozirom na mišljenje, ki ga uporabljamo v vsakdanjih situacijah. Na površju sodelujemo v nameravanem govoru ali dejanju, vendar ta trud temelji na globljih predpostavkah o svetu, ki jih imamo navadno za samoumevne.

Npr. vprašanje, kako si. Ali z njim mislimo na mentalno, fizično, finančno počutje? Ali želimo biti samo vljudni?

Etnometodologija se nato poglobi v smislu procesa odločanja v vseh družbenih srečanjih. Ker je veliko tega procesa ukoreninjenega, Garfinkel trdi, da je ena izmed učinkovitih poti za razkritje tega, kako ustvarimo smisel o dogodkih, namensko kršenje pravil. Namensko ignoriranje konvencionalnih pravil in opazovanje, kako se ljudje odzivajo nam omogoča norčevanje iz tega, kako ljudje gradijo realnost.

Življenje je odvisno od medsebojnega zaupanja. Življenje je minljivo, vendar ima vseeno igri podobne kvalitete, ki jih ljudje prepoznavamo, oblikujemo in spreminjamo.

Pogovorna analiza

Nekateri sociologi menijo, da je vodilna značilnost vsakdanje interakcije jezik. Da bi razumeli družbo in vsakdanje življenje, preko katerega je narejena, moramo pogledati jezik in pravila, s katerimi govorimo. Družbe so jeziki.

Pogovorna analiza vsebuje *skupek tehnik za tehnični zapis in nato analizo, kaj se dogaja v vsakdanjem govoru*. Sestoji iz poslušanja in opazovanja jezika, njegovega zapisa in prepisa, pogosto snemanja. Povsod, kjer ljudje govorijo, želijo pogovorni analitiki razumeti njihov pogovor. Zato gledajo vse: sodišča, bolnišnice, ulične pogovore, politične govore, otroško igro, samomorilska sporočila, da bi videli, kako ljudje gradijo svoj dnevni govor. Ne zanima jih, kaj ljudje dejansko govorijo, torej jih ne zanima vsebina, pač pa oblika pogovora in pravila, kar vidijo kot pomembno značilnost socialne interakcije. Človeške realnosti so izvedene preko pogovora.

Pogovorni analitiki se zanimajo za zaporedje pogovora. Povedi si običajno sledijo od ene k drugi. Normalna interakcija je odvisna od tega in vsakdanje življenje je lahko izvedeno le, če so ljudje pripravljeni slediti določenim pravilom zaporedja. Eno od teh je »turn taking«: ljudje čakajo na to, da bodo na vrsti in si izmenjavajo vlogo govorca in poslušalca. Naslednje pravilo je »adjacency pair« (bližnji par), ki pravi, da ko nekdo govori, drugi skuša poiskati čim bolj primeren odgovor na to. V tem je vsakdanje življenje globoko regulirano s socialnimi pravili (Heritage).

Identiteta

Identiteta je postala ključni koncept sodobne sociologije, čeprav je daleč od nečesa novega. Za Richarda Jenkinsa je **identiteta** *naše razumevanje, kdo smo in kdo so drugi ljudje in vzajemno razumevanje drugih ljudi o njih samih in drugih*. Kot sociološki koncept služi kot most v družbenem življenju med ljudmi in širšimi kulturami. Identiteta se nanaša na enakost. Jeffrey Weeks: »Pri identiteti gre za pripadnost, za to, kaj imaš skupnega z nekaterimi ljudmi in kaj te razlikuje od drugih. V svoji osnovi ti da občutek osebne lokacije, stabilno jedro tvoje individualnosti. Gre tudi za družbene odnose, tvoje kompleksno vključevanje z drugimi.«

Vsebuje občutek za pomen in občutek kategorizacije in razlike: svojo identiteto in enakost z nekaterimi označimo s poudarjanjem razlik med nami in drugimi. Vključuje nujno potrebnega »drugega«, ki ni mi. Zygmunt Bauman: »Ženska je drugi moškemu, žival je drugi človeku, tujec je drugi domačinu, neobičajnost je drugi normam, bolezen je drugi zdravju ...«.

Identiteta kot koncept gleda tako notranjost kot zunanost. Na eni strani gre za notranji svet tega, kaj mislimo o sebi, meni, da obstaja nek notranji tok bitja, ki je socialen. Na drugi strani gleda na zunanji svet – državo ali globalni svet.

S svojo lastno terminologijo teorija identitete vsebuje občutek enakosti, izenačevanja, kontinuitete. Kategorija za identiteto je domnevna in pogosto jasna. V nasprotnem ekstremu je identiteta že razdrta, da je trajno neurejena, nestabilna, v veliki meri projekt in nikoli stvar. Nismo povsem prepričani, kdo smo ali pa je ob vsakem dogodku to, kdo smo, odprto za pogoste spremembe. Ampak tudi v tej ekstremni obliki je potrebno prepoznati potrebo in moč

kategorij in meja v organizaciji družbenega: te kontinuitete in enakosti so veliko bolj množstvene, kot pa je bilo prej sprejeto.

Spreminjajoči se pomeni identitete

V preteklosti so majhne, homogene in počasi spreminjajoče se družbe priskrbele trdne temelje za gradnjo pomembne identitete. V številnih družbah v zgodovini ideja identitete ni bila problem. Predmoderne identitete so bile pogosto vzete kot samoumevne. Ljudje vejo, kdo so in se pogosto definirajo skozi tradicijo in religijo. Najdejo, kar naj bi bil »naravni prostor« v določenem redu stvari. Identitete so skupne, so del sveta, kozmosa in narave. Take identitete danes ostajajo precej pogoste (Amiši).

Z razvojem kapitalizma se je pojavila rastoča skrb glede človekove individualnosti, ki je začela problem individualne identitete delati vse pomembnejši. Moderno obdobje postane čas ogromne samorefleksije, na osnovi tega, kdo nekdo je.

»Kdo sem?« test

Sociologi, delujoči v 1950ih so iznašli preprosto orodje za merjenje jaza in identitete, ki so ga poimenovali »Kdo sem?« oz. »Test dvajsetih trditev«. Avtorja Kuhn in McPartland sta študentom naročila, naj napišejo prvih dvajset trditev, ki jim padejo na pamet ob vprašanju »Kdo sem?«

Moderne družbe s svojimi raznolikimi karakteristikami in hitrimi spremembami ponujajo majava tla za gradnjo osebne identitete. Pusti nam, da sami sprejemamo odločitve. Nekateri, še posebej tisti z večjim izobiljem, se soočajo z veliko paleto možnosti. Avtonomija ima malo vrednosti brez standardov za sprejemanje odločitev in za ljudi je lahko ena pot prav tako prepričljiva kot druga. Veliko ljudi se premika iz ene identitete v drugo, ko spreminjajo življenjski stil, odnose in celo religijo v iskanju nedosegljivega »pravega jaza«. Obkroženi z modernim relativizmom sodobnih družb so ljudje brez moralnega kompasa izgubili varnost in sigurnost, ki je bila nekoč zagotovljena s tradicijo.

David Riesman: predindustrijske družbe promovirajo, čemur on pravi **tradicionalna usmerjenost** (tradition-directedness), *nepopustljiva podrejenost time-honoured? načinom življenja*. Člani tradicionalnih družb oblikujejo svoja življenja na tem, kar je bilo prej, torej je, kar je »dobro« enako temu, kar je vedno bilo. Tradicionalna usmerjenost vodi do stopnje individualne izkušnje Toenniesovega gemeinschafta in Durkheimove mehanske solidarnosti.

Kulturno konzervativni, v tradicijo usmerjeni ljudje razmišljajo in se obnašajo podobno, saj vsi izhajajo iz enakih trdnih kulturnih temeljev. Veliko članov različnih in hitro spreminjajočih se družb ima tradicionalno usmerjeno osebnost za nenaravno, saj se zdi zelo toga, nepopustljiva. Sodobni ljudje cenijo osebno fleksibilnost, zmožnost prilagajanja in občutljivost za druge. Tak tip družbenega karakterja Riesman opiše kot **other-directedness**, *dovzetnost za najnovejše trende, modo, ki je pogosto izražena s posnemanjem drugih*. Ker se njihova socializacija pojavi znotraj družb, ki se nenehno spreminjajo, other-directed ljudje razvijejo spremenljive identitete, zaznamovane s plitvostjo, neskladnostjo in spremembami. Poskušajo različne jaze v iskanju vzornika in se pojavljajo v različnih nastopih, ko se premikajo iz scene v sceno (Goffman). V tradicionalni družbi taka nezanesljivost zaznamuje osebo kot nevredno zaupanja, v modernih družbah pa je zmožnost prilagajanja vsakemu prostoru cenjena lastnost.

V družbah, kjer modernost cenijo bolj kot tradicionalnost, se ljudje nestrpno potegujejo za naklonjenost drugih in za vzornike iščejo člane svoje starosti raje kot starejše. Peer pressure je včasih pri ljudeh, ki nimajo trajnih standardov, ki bi jih vodili, neizogiben. Naša družba spodbuja posameznike, da so zvesti sami sebi. Ampak kako naj v tako hitro spreminjajočem se okolju ljudje vedo, kateremu jazu naj bodo zvesti? Ta težava je zakoreninjena v krizi identitete, ki je danes zelo razširjena v industrijskih družbah. »Kdo sem?« je zajedljivo

vprašanje in mnogi imajo težave pri odgovoru nanj. V resnici ta problem ni tako zelo psihološki, pač pa sociološki. Izraža prirojeno nestabilnost moderne masovne družbe.

V zadnjem času smo opazili pojav postmodernih identitet. To so v celoti manj enotne identitete in so veliko bolj razdrobljene. Identiteta zdaj postane **razsrediščena** (decentred), to je proces, s katerim središče, jedro ali bistvo postane nestabilno ali šibko. To je povezano z mnogimi procesi, ki so že bili opisani, npr. globalizacija, feminizem, in povzročča iskanje novih ogroditelj samorazumevanja. Giddens o tem govori kot o reflektivni samoidentiteti: »... zaradi odprtosti socialnega življenja danes, pluralizacije kontekstov dejanj in raznolikosti avtoritet je izbira življenjskega sloga zelo pomembna pri gradnji identitete in dnevnih aktivnosti. Refleksivno organiziranje načrtovanja življenja postane glavna značilnost strukturiranja lastne identitete.

Ideja osebne identitete je lahko izpostavljena dvomu. Prisotnost novih informacijskih tehnologij in medijev vodi tudi do kulture simulacije (culture of simulation). Gre za vrsto virtualne resničnosti, preko katere živimo v svetovih medijskih podob. Vprašanje je, kako lahko to vodi do novih vrst simulacijskih identitet in cyber identitet. Na spletu lahko ljudje postanejo, kar želijo.

Sociologije telesa in čustev

Naslednja možnost razmišljanja o dnevni interakciji je premislek o naših telesih in čustvih, kar je oboje novo v sociološkem raziskovanju.

Telesa

Zdi se, da so telesa biološka, naravna in dana. Na prvi pogled se zdi, da telesa niso nekaj, kar bi sociologi lahko preiskovali. Argument pravi, da so telesa biološka in individualna: sociologi se osredotočajo samo na to, kar je kulturno in socialno. Če pa za trenutek pomislimo na naša telesa in uporabimo novo odkrito sociološko imaginacijo, odkrijemo, da so naša telesa vsekakor socialna.

Družbeno telo

Tradicionalno gledamo na telo skozi »kartezijanski dualizem«, ki telesa ločuje od non-bodies in misli od materije. Rene Descartes: pogosto je opredeljen kot oče moderne filozofije in njegov zaključek je bil, da je mišljenje netelesna substanca, ki se razlikuje od fizičnega in od telesnih substanc. Domneva, ki jo imajo mnogi za samoumevno, je ta o naravnem telesu. Res je, da je šibka v več pogledih, vendar telo je naravno.

Ta pogled za sociologe ni več vzdržljiv. Meje teles z naravo in tehnologijami razpadajo. Glede na sociologa Chrisa Shillinga smo vključeni v **telesne projekte**, proces postajanja in spreminjanja biološke entitete skozi družbeno akcijo. Na naših telesih delamo na nešteto načinov – od oblačenja, umivanja in higiene do medicinskih in vadbenih režimov.

Revna telesa/bogata telesa

Telesa se spreminjajo v prostorih in času in to je lahko povezano s telesi v revnih in bogatih državah. To, čemur lahko rečemo »revno telo« je lahko povezano z umazanijo, boleznijo, smrtjo, nevarnostjo, medtem ko se telesa v državah z višjim dobičkom spopadajo s »telesnimi projekti«, kot so hujšanje, telovadba, treniranje, spreminjanje teles – od tetoviranja in priček do plastičnih operacij, operacij spremembe spola (Shilling). Če so intimnosti zakopane v telesih, potem da luščenje teles (the scaling of bodies) v bogatem in revnem svetu zelo drugačne pomene in odzive.

Z globalizacijo je povezana rast trgovine z deli telesa. Vse od kože, kosti in krvi do organov in genskega materiala drugih je danes na voljo za prodajo in ta globalna trgovina skoraj vedno deluje v eno smer: od revnih k bogatim. Pogosto opravičena s termini izbire je del procesa telesne komodifikacije.

Nancy Scheper – Hughes je zapisala vzpon v procesu telesne komodifikacije in prodajo organov:

Skrozi te transakcije v času in prostoru se je pojavila delitev družbe na dve populaciji, eno družbeno in zdravstveno vključeno in drugo izključeno, eno z in eno s pomanjkanjem možnosti za črpanje lepote, moči, reprodukcije, seksualne in anatomske moči iz druge. Skomercializirana presejevalna medicina je dopustila globalni družbi, da se je razdelila na dve nedvomno neenaki populaciji – dajalce in sprejemalce organov. Prvi so nevidna in diskreditirana zbirka anonimnih oskrbovalcev z nadomestnimi deli; drugi so negovani pacienti, obravnavani kot moralni in telesni deli revnih, živi ali mrtvi, so praktično nesporni.

Odprta in zaprta telesa

Sociologinja Deborah Lupton je omenila premik od telesa, ki je bilo pretežno »odprto« v predmodernih časih k telesu, ki je postalo »zaprto« in prilagojeno v sodobnem času. Gre za velik premik od družb, kjer je bilo telo vedno prisotno do družb, kjer telo želimo regulirati in nadzorovati. V analizi srednjeveške in zgodnje nemške kulture je zgodovinar Christel Roper opisal, kako je bilo videno telo:

»Zbiralec serije procesov: odvajanje blata, spolnost, bruhanje. Bolj kot za zbirko sklepov in udov so imeli telo za zbiralca tekočin, izbruhanih na vse strani, da bi vplivale na okolje.«

Norbert Elias pravi, da smo postali prezasedeni z obvladovanjem in urejanjem telesnih funkcij in procesov. Postali so civilizirani in nadzorovani (hujšanje, treniranje, medicinski režimi za starejše).

Sociologi so začeli preučevati tudi **cyborgs**, bitja, ki povezujejo ljudi in biološke lastnosti s tehnološkimi. Vsakdo, ki je bil omamljen, da bi se počutil bolje, reprogramiran, da bi se izognil bolezni ali je dobil nadomestni organ, je tehnično cyborg.

Zdravje in bolezen

Sociologija zdravja in bolezni je lahko razumljena na način, kako se telo zlomi in mora biti družbeno popravljeno. Zdravstveni režimi so namenjeni delu okrog bolezni, propadanja in smrti, nato je potrebno poiskati družbeno organiziran način spopadanja z mrtvimi telesi.

Sarah Nettleton je navedla številne razloge za rast socioloških interesov v telesu:

1. Nedavni poskusi žensk, da bi pridobile nadzor nad telesi od prevladujočih moških strokovnjakov.
2. Rast nove reproduktivne tehnologije.
3. Sivenje populacije: večje število ljudi se bo moralo sprijazniti s staranjem in možnostjo odvzema lastnega življenja.
4. Potrošniki se ukvarjajo z izdelki za telo: vse od fitnes industrije do kozmetične industrije.
5. Pojav AIDS-a nas je opomnil na omejitve medicine.
6. Etični problemi glede telesa: splav, zarodki ...

Norbert Elias

Prinesel je pomembna spoznanja tako v preučevanje sociologije kot družbenih sprememb. V svoji knjigi *The Civilizing Process* je zapisal, da so imeli ljudje v srednjem veku večji samonadzor nad vedenjem in telesom. Skozi preučevanja načinov hranjenja, spanja, oblačenja, spolnih odnosov, umiranja je prikazal spreminjanje načina življenja. Njegovo področje preučevanja je interakcija med posamezniki in družbami.

Čustva v vsakdanjem življenju

Obstaja družbeni vzorec okrog naših čustev in ta je tisti, ki ga sociologi iščejo.

Arlie Hochschild je imela ključno vlogo pri uvajanju pomembnega načina razmišljanja o čustvih v sociologiji. Ena njenih zgodnjih študij se je ukvarjala z vsakodnevnim delom stewardes. To postaja vse bolj pogosta služba in vključuje delo pod velikim pritiskom. A. H. je ugotovila, da jih izobražujejo za drugačno vrsto službe:

Mlada učenka, ki je sedela poleg nje, je na svoj prenosnik napisala, da se je pomembno smejeti. Opozorilo na to je prišlo od govorca spredaj, pilota, govorečega z južnim naglasom, ki je poudarjal, da je nasmeh njihova največja prednost.

Jedro njihovega izobraževanja je bilo, da naj bodo prijazne do ljudi. Iz te študije je A. H. izpeljala ključne ideje:

1. Pokazala je, kako so čustva družbeno konstruirana in prisotna.
2. Naloga sociologov je, da umestijo čustvena pravila, ki so značilna za določene situacije in omogočajo ljudem, da svoja čustva povežejo s tem, kar pričakujejo od situacije.
3. **Čustveno delo** (emotional labour), vodenje občutka za ustvarjanje javno opaznega obraznega in telesnega razkazovanja.